СЕРІЯ «Механізми державного управління»

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-7\(13\)-306-312](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2021-7(13)-306-312)

УДК 338.242.2/4:330.322.16

Динник Ірина Петрівна, кандидат наук з державного управління, асистент кафедри публічного управління та адміністрування, Київський національний торговельно-економічний університет, 02000, м. Київ, вул. Кіото, 19, тел.: (044) 513-33-48, e-mail: dynnik.i@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2474-7371>

ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ВЗАЄМОДІЇ ДЕРЖАВИ ТА БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Анотація. В основі сучасного соціально-економічного розвитку держави лежить інноваційний потенціал, який є передумовою переходу суспільства до постіндустріальної інформаційної доби. Перехід економіки на інноваційний шлях вимагає посилення інноваційного характеру підприємницької діяльності, впровадження інноваційних проєктів, формування національної інноваційної системи, що є сукупністю інститутів, що займаються генерацією та трансформацією наукових знань у нові види конкурентоспроможної продукції та послуг. Існує безліч форм управління інноваціями на різних рівнях: від підрозділів корпорацій до держави, в цілому покликаною в сучасних умовах реалізовувати національну інноваційну політику. Як і практично будь-яка інша політика, вона неоднакова в різних країнах, хоч і підпорядкована одній і тій же меті: стимулюванню інноваційної активності та розвитку науково-технічного потенціалу.

Місце та роль інноваційної політики у структурі державного регулювання економіки визначаються особливостями інноваційного процесу як об'єкта управління. Він більшою мірою, ніж інші елементи національної інноваційної системи, пов'язаний з товарно-грошовими відносинами, з наступними всіма стадіями його реалізації. Ця обставина цілком переконливо проявляється за умов регульованої ринкової економіки капіталістичних країн. Основна маса інноваційних процесів реалізується приватними компаніями різного рівня і масштабу, і такі процеси виступають не як самостійна мета, а як засіб кращого вирішення виробничих і комерційних завдань компанії.

Мотиви для впровадження інноваційних проєктів будь-якою економічною системою можуть бути поділені на внутрішні та зовнішні або на об'єктивну і суб'єктивну природу. Однак найчастіше внутрішні причини виявляються недостатньо вагомими. Багатьом компаніям властивий досить стійкий

консерватизм в інноваційній політиці. Так, великі монополії, що досягли переважання над ринком, зазвичай не мають внутрішніх спонукальних мотивів до ризику, пов'язаного з інноваціями. Тут вирішальним стимулом можуть бути причини зовнішнього характеру, зокрема, зумовлені відповідними заходами економічної політики держави.

Ключові слова: держава, приватний бізнес, взаємодія, приватизація, державне управління, державно-приватне партнерство, інноваційний розвиток, модернізація.

Dynnyk Iryna Petrivna, PhD in Public Administration, Assistant Professor of the Department of Public Administration, Kyiv National University of Trade and Economics, 02000, Kyiv, Str. Kyoto, 19, tel.: (044) 513-33-48, e-mail: dynnik.i@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2474-7371>

PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS AN INNOVATIVE MECHANISM OF INTERACTION BETWEEN STATE AND BUSINESS IN UKRAINE

Abstract. The basis of modern socio-economic development of the state is the innovative potential, which is a prerequisite for the transition of society to the post-industrial information age. The transition of the economy to an innovative path requires strengthening the innovative nature of entrepreneurial activity, implementation of innovative projects, formation of a national innovation system, which is a set of institutions engaged in generating and transforming scientific knowledge into new types of competitive products and services. There are many forms of innovation management at different levels: from corporate units to the state, in general, designed in modern conditions to implement national innovation policy. Like almost any other policy, it is different in different countries, although subject to the same goal: to stimulate innovation and development of scientific and technological potential.

The place and role of innovation policy in the structure of state regulation of the economy are determined features of the innovation process as an object of management. It is more than other elements of the national innovation system, associated with commodity-money relations, with all the subsequent stages of its implementation. This circumstance is quite convincing in the conditions of a regulated market economy of capitalist countries. The bulk of innovation processes are implemented by private companies of different levels and scales, and such processes do not act as an independent goal, but as a means of better solving production and commercial problems of the company.

Motives for the implementation of innovative projects by any economic system can be divided into internal and external or into objective and subjective nature. However, often the internal causes are not strong enough. Many companies have a fairly stable conservatism in innovation policy. Thus, large monopolies that have gained dominance

over the market usually have no internal incentives for risk associated with innovation. Here, the decisive stimulus may be external reasons, in particular, due to appropriate measures of economic policy of the state.

Keywords: state, private business, interaction, privatization, public administration, public-private partnership, innovative development, modernization.

Постановка проблеми. На даний час одним з найважливіших завдань розвитку України є прискорена модернізація вітчизняної економіки та її перехід до практичного застосування високих технологій та інноваційних перетворень у всіх сферах діяльності підприємств реального сектора економіки. На вирішення цього завдання спрямована державна політика у сфері інноваційної діяльності та формування національної інноваційної системи, що забезпечує створення умов для перетворення науково-технічного потенціалу на один з основних ресурсів сталого економічного розвитку.

Перехід економіки України на інноваційний шлях розвитку передбачає використання новітніх організаційно-економічних форм, що сприяють модернізації галузей економіки держави. Однією з таких організаційно-економічних форм є форма взаємодії держави та бізнесу як державно-приватне партнерство (Public-Private Partnership) – це відносно нове явище в сучасній економіці України, за якого держава виконує роль господарського суб'єкта як активного партнера, котрий стимулює структурну модернізацію галузей економіки та передбачає передачу бізнесу певної частини економічних, організаційних і управлінських функцій з виробництва суспільних благ, надання населенню суспільних послуг, управління державною власністю [1, с. 64].

Незважаючи на наявність наукових розробок із питань регулювання державою приватних відносин, явище партнерської взаємодії держави і приватного сектору залишаються малодослідженими.

На сьогодні в Україні система взаємовідносин держави та бізнесу зумовлює необхідність подальшого дослідження функціонування механізмів партнерства держави й бізнесу та взаємодії між ними на основі поєднання цілей та завдань держави з мотиваційними інтересами бізнесу; визначення стратегічних та інноваційних напрямів розвитку державно-приватного партнерства в сучасній Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі державно-приватного партнерства присвячено праці багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців: О. Акіліна, С.М. Даниленко, Т.Є. Воронкова, І.А. Косач, Т.М. Кришталь, І.С. Нейкова, К.М. Майстренко, С.В. Сімака, В.О. Стойка, Н.В. Філіппова, М.А. Федченко, Г. Ходжа, Е. Саваса, Е.Х. Кляйна, Г. Тейсмана та ін. Ними визначено поняття державно-приватного партнерства, встановлено його функції, форми, моделі, важелі взаємодії сторін реалізації договорів. Проте, враховуючи реформи та якісні інноваційні зміни, що відбуваються в країнах на сучасному

етапі розвитку, окремі напрями розвитку державно-приватного партнерства потребують подальшого вивчення та удосконалення.

Метою статті – є здійснення аналізу основних напрямів впровадження практики державно-приватного партнерства та запропонування шляхів підвищення ефективності проектів, що передбачають спільну участь держави та бізнесу у сфері інноваційної діяльності та формування пропозицій щодо створення дієвих механізмів його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Державна інноваційна політика в промислово розвинених країнах спрямована на створення сприятливого економічного клімату для реалізації інноваційних проектів і є, очевидно, сполучною ланкою між сферою академічної науки та завданнями виробництва. В цілому роль держави в галузі підтримки інновацій можна звести, ніяк не претендуючи на повноту перерахування, до наступних моментів:

- держава сприяє розвитку науки, у тому числі прикладної, і підготовці наукових та інженерних кадрів (основне джерело інноваційних ідей);
- в рамках більшості урядових відомств існують різноманітні програми, спрямовані на підвищення інноваційної активності бізнесу;
- державні замовлення, переважно у формі контрактів, на проведення НДДКР забезпечують початковий попит на багато нововведень, які потім знаходять широке застосування в економіці країни;
- держава виступає в ролі посередника у справі організації ефективної взаємодії академічної та прикладної науки, стимулює кооперацію в галузі НДДКР промислових корпорацій та університетів.

Вчені-економісти наводять різні приклади державно-приватного партнерства в країнах світу.

Зокрема, Сімак С.В. розглядає принципи здійснення державно-приватного партнерства у Франції, Німеччині, Фінляндії, США. Автор наводить, як приклад, “французьку модель”, в основі якої лежить структура, що легко адаптується до конкретних умов. У проекті державно-приватного партнерства можуть брати участь держава, місцеві органи влади і структури різних рівнів [4, с. 89].

У Німеччині державно приватне партнерство почало розвиватися в проектах кооперативного будівництва. Пізніше було прийнято Закон, згідно з яким вносилися зміни в закони, що стосувалися оподаткування та бюджетної політики та норми, що регулюють відносини між державним та приватним секторами у частині реалізації проектів з будівництва автомагістралей, державних замовлень тощо.

Стратегічно важливий для України досвід вчений наводить на прикладі Фінляндії, яка займає високі позиції у світовому рейтингу конкурентоспроможності. У Фінляндії державно-приватне партнерство органами влади розглядається як фундамент розвитку інноваційної економіки. Проекти державно-приватно партнерства спрямовані на науково-дослідні та дослідно-

конструкторські роботи залучають до 6 млрд євро щорічно (близько 70 % суми — приватні інвестиції, 30 % — бюджетні видатки). США в межах інноваційних проектів державно-приватного партнерства та концесійних угод об'єднує інтереси та ресурси федеральних округів, штатів тощо для будівництва та реконструкції нових і вже існуючих магістралей [4, с. 90, 91].

На думку сучасної дослідниці К. Майстренко, одним із пріоритетних напрямків розвитку державно-приватного партнерства є активне стимулювання розвитку вищої освіти як елемента новітніх технологій для підвищення якості освіти в країні. У постіндустріальному суспільстві, де знання є не лише цінністю, а й основним ресурсом, вища освіта є основним ресурсом держави, фактором підвищення конкурентоспроможності та відправною точкою для формування інноваційної економіки, заснованої на знаннях технології [2].

Як приклади успішної реалізації проектів державно-приватного партнерства можна навести:

1. Інфраструктурні проекти — будівництво та відновлення автомобільних доріг, шкіл і лікарень (Велика Британія, Іспанія, Фінляндія, Канада); швидкісних автомобільних і залізничних доріг, метрополітену, аеропортів і стадіонів (Франція, Австрія, Португалія, Туреччина та Греція); поромних переправ (Румунія, Болгарія, Греція); побудова нових та реконструкція зношених міських транспортних систем і об'єктів житлово-комунального господарства (Австралія, Нідерланди та Ірландія).

2. Гуманітарні проекти — підвищення якості освіти і охорони здоров'я (США та Канада); проведення наукових досліджень (зокрема, тільки у Німеччині протягом 2012 р. приватні інвестиції у наукові дослідження становили понад 50 млрд євро).

3. Проекти щодо захисту навколишнього середовища (Канада) тощо [3].

В даний час економісти за рівнем активності втручання держави в економіку виділяють три групи країн: *в першій* переважає концепція необхідності активного втручання держави в управління економікою (Японія і Франція); *друга* характеризується переважаючим упором на ринкові відносини (США, Великобританія); *третья* - при розвиненій системі узгодження інтересів уряду та бізнесу створюється система державних контрактів на придбання тих чи інших товарів та послуг, фірмам надаються кредитні пільги реалізації нововведень тощо. Контрактне фінансування є одним із елементів поширеної в даний час системи контрактних відносин — договорів між замовниками і підрядниками. У договорі чітко передбачаються терміни завершення робіт, конкретний розподіл праці між виконавцями, характер матеріальної винагороди.

При переході суспільства на новий рівень розвитку відбувається ускладнення взаємозв'язків між суспільством, економікою, державою, що призводить не просто до їх інтеграції, а до формування нової форми взаємодії бізнесу, науки, влади, що виражається у необхідності розвитку державно-приватного партнерства.

У цих умовах особливого значення набуває механізм державно-приватного партнерства (ДПП) у сфері впровадження інноваційних проектів, заснований на партнерській взаємодії держави, науки та бізнесу. Кожен із учасників партнерства має власний інтерес, тому важливим завданням є пошук шляхів оптимального поєднання їхніх інтересів. З одного боку, чимало державних коштів витрачається з різних напрямів розвитку, з іншого – є й участь бізнесу у розвитку партнерства.

Державно-приватне партнерство – це інституційний та організаційний альянс між державою та бізнесом з метою реалізації суспільно значущих проектів і програм у широкому спектрі галузей промисловості та НДДКР, аж до сфери послуг. Це система організаційних, економічних, правових та соціальних відносин між державою та приватним сектором, що функціонує на основі механізму трансформації правочинів власності та юридично узгоджених інтересів для досягнення цілей державного управління та максимізації прибутку від комерційної діяльності.

Безумовно, існують проблеми, вирішення яких неможливе без участі держави. До них відносяться:

- зняття адміністративних і правових бар'єрів з приватного сектора, що бере участь у вирішенні суспільно значущих завдань;
- створення централізованого механізму моніторингу і контролю за виконанням зобов'язань за договором державно-приватного партнерства;
- створення механізму координації рішень учасників інноваційного проекту.

Для підвищення ефективності реалізації інноваційних проектів необхідно підвищувати мотивацію вчених, включати їх у процес розробки інноваційної технології, а й у створення готового продукту. Таким чином, не буде існувати відторгнення в кінцевому результаті розробки та практичному її впровадженні, а, отже, не виникне конфлікту між проектним мисленням вчених та підтримкою фундаментальної науки.

Слід наголосити, у країнах із розвиненою ринковою системою співпраця університету можлива лише з успішно працюючою бізнес-спільнотою. Оскільки держава зацікавлена у розвитку приватно-державного партнерства в рамках вирішення соціально-економічних проблем та розвитку соціальної сфери, то постає питання про виявлення стратегічних напрямів соціальної політики. В результаті цього підвищується потреба державної участі з використанням усіляких механізмів ДПП.

Висновки. Таким чином, в умовах фінансово-економічної кризи, пандемії, необхідно посилювати партнерство влади та бізнесу, оскільки вся інфраструктура країни потребує інвестицій.

З усього вищесказаного можна дійти висновку, що з усіх розвинених економік ДПП залишається одним з найпривабливішим інструментом суспільних інтересів (соціальної ефективності) за умови максимізації комерційних інтересів (економічна ефективність).

На нашу думку, принципами реалізації механізму ДПП є:

- принцип суспільної значимості (імператив задоволення суспільних інтересів (соціальної ефективності) за умови максимізації комерційних інтересів (економічна ефективність);

- принцип проектної терміновості (дотримання термінів будівництва, повернення позикових коштів, окупності інвестицій та інновацій, партнерства в цілому, що передбачає розробку та впровадження інструментарію контролю та відповідальності);

- принцип соціально-економічної інноваційності (“інновації – це не чиєсь знайомство з добре відомими технологіями, а створення якісно нових технічних рішень”.

У цьому зв'язку, кожен проект ДПП інноваційний, оскільки містить рішення українських соціально-економічних проблем).

Література:

1. Ковтун Г.І., Линник С.О. Стратегічні аспекти розвитку державно-приватного партнерства в Україні (інноваційний аспект). *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2019. Вип. 11. С. 64-70.

2. Майстренко К. М. Державно-приватне партнерство як механізм підвищення якості вищої освіти. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2020. № 8. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2020/8/6883>.

3. Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики. Аналітична записка // Офіційний вебсайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президенті України. 2013. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1239>

4. Сімак С.В. Світовий досвід організації державно-приватного партнерства. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили. Сер.: Державне управління*. 2014. Т. 235. Вип. 223. С. 88-93.

References:

1. Kovtun, H.I., & Lynnyk, S.O. (2019). Stratehichni aspekty rozvytku derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukraini (innovatsiinyi aspekt) [Strategic aspects of public-private partnership development in Ukraine (innovation aspect)]. *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*, 11, pp. 64-70. [in Ukrainian].

2. Maistrenko, K. M. (2020). Derzhavno-pryvatne partnerstvo yak mekhanizm pidvyshchennia yakosti vyshchoi osvity [Public-private partnership as a mechanism for improving the quality of higher education]. *Publichne administruvannia ta natsionalna bezpeka*, 8. Retrieved from <https://www.inter-nauka.com/issues/administration2020/8/6883> [in Ukrainian].

3. Natsionalnyi instytutu stratehichnykh doslidzhen pry Prezydentovi Ukrainy. (2013). Ofitsiinyi vebсайт Natsionalnoho instytutu stratehichnykh doslidzhen pry Prezydentovi Ukrainy [Official website of the National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine]. “Osoblyvosti zastosuvannia derzhavno-pryvatnoho partnerstva yak mekhanizmu realizatsii novoi rehionalnoi polityky”. Retrieved from <http://www.niss.gov.ua/articles/1239> [in Ukrainian].

4. Simak, S.V. (2014). Svitovyi dosvid orhanizatsii derzhavno-pryvatnoho partnerstva [World experience in organizing public-private partnerships]. *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnoho universytetu imeni Petra Mohyly.*, 223, pp. 88-93. [in Ukrainian].